

Halgir Winther Poulsen

Eru Føroyingar Tjóð?

Inngangur

Hugtøkini fólk og tjóð. Eitt málsligt slank

Altjóða tilgongdin

Hvat er eitt fólk?

Fyrri heimsbardagi og Fólkasamgongan

Avriggingin av hjálandaveldinum

Gongdin í ST

Felagsskapurin fyri trygd og samstarvi í Evropa OSCE

Eru føroyingar tjóð?

English Summary

Title: Are the Faroese a Nation? Recently the question of the status of the Faroese as a Nation has resurfaced. It is argued that answer is rather self-evident: of course, the Faroese constitute a Nation, and only the Faroese themselves can alter their own status as such. However, the article seeks to clarify some of the terms used. Terms like People, Nation, State and Nation-State are examined, first, as defined in dictionaries, then, in the context of international law. The use of these terms is analysed as they appear in legal and political context after the American and French revolutions, following World War I, and World War II, in UN Treaties and, ultimately, in the workings of the Organisation for Security and Peace in Europe. In conclusion, the Faroese are said, beyond all doubt, to constitute a Nation with the right to self-determination. How this right can and shall be used, however, is another matter entirely.

The Author, Halgir Winther Poulsen, holds a degree in Human Rights and is practising law in the Faroes. Has held several positions as member of important Faroese policy committees.

Føroyskt Úrtak

Spurningurin, um føroyingar eru tjóð, hevur verið nógv frammi seinastu tíðina. Í greinini verður sagt, at svarið er sjálvsagt, sjálvandi eru føroyingar serstøk tjóð, og bert føroyingar sjálvir kunnu broyta tann veruleikan. Høvundin roynir tó at greina nøkur av viðkomandi hugtøkunum sum fólk, tjóð og land, bæði málsliga og í altjóða lóg. Týðandi hugtøk verða viðgjørð í politiskum og lógar høpi eftir amerikansku og fronsku kolveltingarnar, eftir fyrra og seinna heimskríggj, í ST-viðtøkum og at enda innan europeiska felagskapin fyri trygd og trivna (OSCE). Í niðurstøðuni metir høvundin, føroyingar uttan iva lúka krøvini í altjóðarætti at vera nevndir tjóð og at hava sjálvsavgerðarrætt sum tjóð. Hvat liggur í hesum sjálvsavgerðarrættinum er tó ein heilt annar spurningur.

Inngangur

Hesin spurningurin, sum ikki var at hoyra manna millum í nógv ártíggju, ja, neyvan havdur á lofti síðan okkara stóru skøld yrktu teir vøkru fosturlandssangirnar, ið enn verða sungnir, er aftur vorðin aktuellur. Vit fáa javnan at vita, hvat hann ella hon nú hava sagt um hetta vandamál, og oftast eru tað skakandi tíðindi, ið verða borin okkum. Ja, tað er so galið, at vit als ikki eru hvørki fólk ella tjóð, skulu vit trúgva teimum, ið vanligu vera hildin at hava skil fyri tálíkum málum, ella sum hava somikið vald, at lurtað verður eftir teimum.

Hvat er so svarið? Ja, tað er tað, eg eri biðin um at greina til nýstovnaða lögfrøðiblaðið, ið nakrir djarvir unglingar hava sett sær fyri at stovna. Man ikki tálíkt dirvi og áræði, ið er so at siga dagligur kostur millum okkara vælútbúnað ungfólk, longu vera ein týðandi partur av svarinum? Við tann lesaran, ið annaðhvørt ikki hevur tíð ella tímir at lesa meira, kann eg beinanvegin siga, at fyri mær hevur ongantíð nakar ivi verið um svarið: Sjálvandi eru vit føroyingar serstøk tjóð. Tað kann eingin taka frá okkum uttan vit sjálv.

Men kanska er tørvur kortini á at greina ymiskar spurningar, ið standast av ógreiðum málbrúki og ikki minni ymiskum og viðhvørt ógreiðum innihaldi, ið lagt verður í hugtøkini fólk og tjóð, ofta orsakað av ymiskum politiskum

áhugamállum hjá teimum, ið mynda tað altjóða samfelagið, har spurningurin hevur størsta týðningin. Tað skal verða roynt í hesi greinini.

Hugtøkini fólk og tjóð. Eitt másligt slank

Málið setir mark fyri tankanum og móguleikunum fyri samrøðu, tess meira tess minni ítøkilig umrøðuevnini eru. Hyggja vit at, hvussu ymiskt hugtøkini fólk og tjóð verða lýst á føroyskum, donskum og enskum, síggja vit, hvussu lætt tað er at spyrja í eystan og fáa svar úr vestri, tá tilík evni verða umrødd.

Sambært nýggju móðurmálsorðabókini¹ merkir *fólk* ”mannaflokkur ið hoyrir saman (í ætt, søgu, mentan o.tfl.)”, meðan *fólkaslag* er lýst soleiðis: ”stórir hópur av fólki ofta við felags mentan og uppruna, sum talar sama ella nærskyld tungumál”. Bæði orðini eru søgd at merkja tað sama sum *tjóð*, ið er lýst á hendan hátt: ”stórir flokkur av fólki av somu rót og við felags máli, mentan, søgu o. tfl. (kennir seg sum eina eind og býr vanl. í sama landi), samnevni fólk”.

Her kundi verið skoytt uppí, at tað ger ikki viðurskiftini greiðari, at framstandandi luttakarar í tjakinum herfyri við stórari sannføring lögdu áherðslu á, at Føroyar eru ein tjóð. Tað eru føroyingar, ið eru tjóð, meðan Føroyar eru eitt land.

Á donskum er *folk* lýst soleiðis í teirra stóru orðabók²: ”samling mennesker, som bebor samme land, har fælles regering, sprog, historie, kultur osv.” og lagt verður afturat: ”i al alm.: nation”. *Nation* hevur hesa merking: ”den enhed, som et lands indbyggere danner, for så vidt de har fælles regering, sprog, historie, kultur osv. (med noget skiftende bet., således at man til visse tider har lagt mest vægt på den sproglige, til andre tider på den politiske enhed)”. Orðið *nationalstat* er lýst á hendan hátt: ”en stat, hvis befolkning (næsten) udelukkende har samme nationalitet”.

Týðningurin hevur skift nakað frá 1923 til 1999. Sambært Politikens Nudansk Ordbog³ eru merkingarnar lýstar soleiðis. *Folk*: ”de mennesker, der bor i et land = folkeslag, befolkning” og *nation*: ”et folk som lever i, tilhører og tilsammen udgør en enkelt stat = folk, stat, land, rige”. Dømi: ”Danmark er en nation med ca. fem millioner indbyggere”. *Nationalstat*

¹ Føroysk orðabók, Føroya Fróðskaparfelag, 1998.

² Ordbog over det danske Sprog, 1923.

³ Politikens Nudansk Ordbog, Politikens forlag, 1999.

hevur nú fingið hesa merking: ”en stat hvis befolkning tilhører samme nation”. Dømi: ”Danmark er en udpræget nationalstat” og ”de stater der er dannet efter afkolonialiseringen i Afrika, er sjældent nationalstater”.

Á enskum eru tilsvarendi orðini lýst soleiðis⁴, *people*: ”1. A body of persons composing a community, tribe, race, or nation; = folk ... 2. The persons belonging to a place, or constituting a particular concourse, congregation, company, or class. 5. .. Politics. The whole body of enfranchised or qualified citizens, considered as the source of power; esp. in a democratic state, the electorate”. *Nation* hevur m.a. hesar merkingar: ”1. An extensive aggregate of persons, so closely associated with each other by common descent, language, or history, as to form a distinct race or people, usually organized as a separate political state and occupying a definite territory. In early examples the racial idea is usually stronger than the political; in recent use the notion of political unity and independence is more prominent. ... 4. the nation, the whole people of a country, freq. in contrast to some smaller or narrower body within it”. *Nation-state*: ”a sovereign state the members of which are also united by those ties such as language, common descent, etc., which constitute a nation”. *National minority*: ”a minority group, belonging historically to another nationality, which feels itself or is felt to be culturally or racially separate from the majority in a country”.

Orðabókalýsingar siga sjálvandi ikki allan sannleikan um vanliga málbrúkið, men tær geva ið hvussu er eina lýsing av almennu fatanini av viðkomandi orðum, soleiðis sum málbrúkið er skrásett og broytt gjøgnum tíðirnar. Í føroyskum málbrúki tykist størri dentur at vera lagdur á tað søguliga og mentunarliga innihaldið í orðunum fólk og tjóð, meðan hini bæði málini tykjast at leggja størri dent á tað politiska, og hendan broyting í týðninginum tykist at vera hend seinnu árin.

Lat okkum enda hesa stuttu másligu útferðina við tveimum skaldsligum lýsingum av, hvat eitt fólk er. Eg hugsu um tey bæði tjóðskaparskøldini N.F.S. Grundtvig og Jóannes Patursson, ið hvør á sínum máli og hvør í einum tíðarskeiði, har tjóðir teirra royndu at fóta sær og finna tryggari støði at standa á, yrktu um fólk og tjóð.

⁴ The Oxford English Dictionary, 1989.

Grundtvig⁵ setir í 1848 hendan spurningin: "Folk! hvad er vel folk i grunden? hvad betyder "folkeligt"? er det næsen eller munden, hvorpå man opdager sligt?" og svarar: "Til et folk de alle høre, som sig regne selv dertil, har for modersmålet øre, og for fædrelandet ild" og leggur afturat: "Får vi ægte danske love, danske skoler splinternye, danske tanker, danske pløve, rinder op vort gamle ry, da er folkets dåd og digt, da er alting folkeligt".

Í tignarlíga sálminum "Boðar tú til allar tjóðir"⁶, lýsir Jóannes Patursson hugtøkini fólk og tjóð á hendan hátt: "Føroya mál á manna tungu, merkir: her býr Føroya fólk. Slektir fornu og tær ungu eyðkendu seg sum ein bólk, ið helt fast við fedra mál, virdu tað av hug og sál, gloymdu ikki ættarbandið; byggja tí enn hetta landið". Sálmurin er sambært viðmerkingunum í Føroya fólks yrktur til ein fólkafund um málsurningin í barnaskúlanum, sum varð hildin tann 9. juli 1905, árið fyri, sum tjóðskaparhugsjónin gjørdist politisk í Føroyum.

Altjóða tilgongdin

Søguliga og politiskt fingur hugtøkini "fólk" og "tjóð"⁷ avgerandi týðning í amerikansku og fronsku kollveltingunum⁸, tá fólk ið varð sett í staðin fyri kongsveldið sum berari av ríkisvaldinum. Tað radikala franska tjóðskaparhugtakið, ið gjørdist eitt týðandi politiskt vápn í stríðnum móti framíhjárættindunum hjá aðalsmannastættini, og tann romantiska týska tjóðskaparfatanin virkaðu viðhvørt í felag og viðhvørt í sínámillum andsøgn til grundleggjandi broytingar í evropeisku samfelagsskipanunum.

Tað hevur verið ført fram, at hugsanin um tjóðskaparligan samleika varð sett fram av týska heimsspekinginum Johan G. Herder í einum søguligum verki, ið kom út í 1774⁹. Herder leggur serliga dent á málið sum ímyndin av tjóðskapi (das Volk) og hansara tjóðskaparmynd var bygd á mentan í størri

⁵ Folkehøjskolens sangbog, 16. udg., 1981, s. 212.

⁶ Songbók Føroya fólks, 9. útg., 1997, nr. 43.

⁷ Í hesum partinum verða hugtøkini fólk og tjóð nýtt hvørt um annað og í bæði politiskum og mentunarligum týðningi.

⁸ Amerikanska grundlógin byrjaði við hesum orðunum: "We the People of the United States, do ordain and establish this Constitution for the United States of America", og franska yvirlýsingin um mannarættindi bar heitið Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen. At hugtakið "fólk" í hesum sambandi var eitt annað og munandi trengri, enn vit høvdu góðkent í dag, er ein onnur søga.

⁹ Elie Kedourie: Nationalism, 4. útg., 1993, og John Breuilly: The Sources of Nationalist Ideology í John Hutchinson og Anthony D. Smith (ed.): Nationalism, 1994.

mun enn politikk, men kravið um at tey, ið tosa og skriva eitt felags mál, eisini eiga at liva í sama ríki, gjørdist ein týðandi ideologisk próvgrund fyri savnanina av týska ríkinum, ið ikki altíð gekk so friðarliga fyri seg.

Vestan fyri Týskland lá eitt annað komandi stórveldi, ið eisini hevði sítt at stríðast við. Á innara mótinum var stríðið at savna og samansjóða ein hóp av fólki, ið hevði lítið annað til felags enn at tey av tilvild búðu á teimum økjum, ið skuldu gerast franska ríkið. Eisini her var málið ein týðningarmikil partur av starvinum ”at gera bøndur til franskmenn”¹⁰. Mett verður, at í 1789 tosaði minni enn helmingurin av fólkinum í Fraklandi franskt.

Hvat er eitt fólk?

Hóast eingin semja er millum altjóða lögfrøðingar og onnur serkøn um, hvussu hugtakið fólk skal skilmarkast, og hóast fatanin tykist at vera ymisk frá máli til mál sum vit sóu omanfyri, er tað kortini í høvuðsheitum semja um hvørjar fortreytir mugu vera til staðar, fyri at ein ávísur hópur av einstaklingum kann metast at vera eitt fólk.

Í einari grein frá 1981 um etniskar og politiskar tjóðir í Evropa¹¹ eru fortreytirnar lýstar soleiðis: Neyðugt er við einum ávísnum landaøki, at fólkið býr í einum ávísnum ríki (ella hevur eina ávísa serliga politiska serstøðu), hevur egið mál, mentan og søgu. Hesar fortreytir, ið kunnu vera tilstaðar í størri og minni mun, og ikki neyðturviliga mugu vera loknar til fulnar, verða vanligar nevndar objektivar. Afturat hesum krevst ein felags vilji til at vera eitt fólk. Hendan sonevnda subjektiva treytin er avgerandi, og er hon lokin, ger minni, hvat grannatjóðir ella heimsamfelagið halda. Hendan lýsingin svarar væl til vanligu fatanina millum tey flestu, sum gjøgnum tíðina hava fingist við at granska og skriva um evnið.

Ein ógviliga víttgangandi subjektiv skilmarking varð sett fram av franska søgumanninum Joseph Ernest Renan í 1882¹², helst ávirkað av fronskum

¹⁰ Eugene Weber: Peasants into Frenchmen: The Modernization of Rural France, 1870 – 1914, 1976.

¹¹ Jaroslav Krejci & Vitezslav Velimsky: Ethnic and Political Nations in Europe í John Hutchinson & Anthony D. Smith (ed): Ethnicity, Oxford University Press, 1996.

¹² Joseph Ernest Renan: Qu'est-ce qu'une nation? Her endurgivið eftir Uffe Østergård: Nationale og etniske mindretal í Nils Vollertsen ofl (ed.): Nation og mindretal, Forlaget Historia, 1993.

henvardarhuga eftir missin av Alsace-Lorraine til Týskland í krígnum við Preussen í 1870.

Eftir at hava sett spurnartekin við, hví eitt nú Sveits við sínum trimum málum, tveimum religiónum og trimum ella fyra fólkasløgum verður viðurkent sum ein tjóð (her at skilja sum "politisk tjóð" ella ríki), meðan Toscana, hóast ikki fongt við tílíkum syndrandi eginleikum, ikki verður viðurkent sum ein tjóð, setir hann fram hesa skilmarking av, hvat ein tjóð er: "Eitt tollsamband er einki fedraland. Ein tjóð er ein sál, ein andalig frumregla. Ein tjóð er ein altfevnandi samhugur, myndaður av teimum royndum og ofrum, ið fortíðin hevur borið við sær, og sum tjóðin er fús at bera í komandi tíðum. Tilveran sum tjóð er ein daglig fólkaatkvøða".

Hetta sjónarmiðið, ið leggur allan dentin á tann subjektiva tjóðarviljan, varð tó ikki alment viðurkent. Krøvini til at viðurkenna ein einstaklingahóp sum eitt fólk, eru framvegis, at ávísir objektivir veruleikar eru tilstaðar saman við tjóðarviljanum, hóast ymiskt er, hvussu nógvur dentur verður lagdur á hesar veruleikar hvør sær.

Fyrri heimsbardagi og Fólkasamgongan

Hugmyndin um fólk, tjóð og tjóðarrættindi stóð sína sveinaroynd á altjóða pallinum eftir fyrra heimsbardaga, tá amerikanski forsetin Woodrow Wilson, umboðandi máttmiklastu vinnaratjóðina, fekk møguleika at royna sínar hugsjónir um sjálvsavgerðarrætt tjóðanna í verki. Hetta var, tá evropakortið skuldi teknast av nýggjum, og tey tapandi stórveldini Eysturríki-Ungarn, Týskland og Ottomanska ríkið vórðu sundurlímað í eindir, ið vinnararnir hildu vera meiri hóskandi og minni vandamiklar.

Her skal spurningurin um sjálvsavgerðarrættin ikki verða viðgjørður útum tað, sum neyðugt er til tess at lýsa støðuna hjá sigurharrunum til tey mongu fólkinum og bólkarnar, ið mettu seg sum egin fólk, og sum nú sóu ein møguleika vera fyri at vinna sær rættindi samsvarandi¹³.

¹³ Innihaldið í hugtakinum sjálvsavgerðarrætti tjóðanna er lýst soleiðis í teirri felags grein 1 í teimum báðum mannaáttindasemingunum frá 1966, ið er soljóðandi: "Allar tjóðir hava sjálvsavgerðarrætt. Við heimild í hesum rætti hava tær frítt at taka avgerð um stjórnarligu støðu sína og frælst at fremja búskapar-, almanna- og mentanarmenning sína". Tó er ósemjan stór um veruliga innihaldið í hesum rætti, og hvussu langt hann røkkur, og í hesi greinini er ikki høvi at greiða gjøllari frá hesum.

Aðalmálið hjá Wilson við læruni um sjálvsavgerðarrættin var í størst móguligan mun at skapa samsvar millum tjóð og ríki¹⁴. Á altjóða mótinum bar hetta við sær fyra avleiðingar. Í fyrsta lagi skuldi hvørt fólk hava rætt at kjósa sær sítt egna stjórnarlag. Í øðrum lagi skuldi Evropa umskipast við tjóðskaparligum krøvum sum grundarlag. Harnæst skuldu landamørk bert broytast við fyriliti fyri tjóðskaparkrøvum, og endiliga skuldu hjálandakrøv loysast á tjóðskaparligum grundarlagi.

Tá hesi sjónarmiðini skuldu fyrast út í lívið vísti tað seg, at undirtøkan frá hinum sigursharrunum gjørdist so sum so, og tær sømdir, ið vórðu givnar ynskjunum hjá fjøldini av umboðum fyri tey nógvu fólkasløgini í Evropa, ið mettu seg at hava verið fyri kúgan, og sum nú sóu ein móguleika at fáa uppreisn, vóru sera ymiskar¹⁵. Tað, sum hevur serligan áhuga í okkara sambandi, er hvussu hugtøkini fólk og tjóð kundu fáast at sampakka við lyftið um sjálvsavgerðarrættin. Hvør skuldi hava hendan rætt, og hvussu skuldu tey fólkin, ið fingtu hendan rættin, skilmarkast? Skuldi høvuðsdenturin leggjast á tey objektivu eyðkennini, ið vórðu nevnd omanfyri, landaøki, mál, mentan og søgu, og hvørji av hesum eyðkennum skuldu hava mest at siga? Ella skuldi viljin hjá viðkomandi einstaklingabólki til at vera eitt egið fólk vera avgerandi?

Tað vísti seg eisini, tá heimurin, og tað vil í hesum sambandi siga Evropa, skuldi umskipast eftir fyrra heimsbardaga, at "fólkakrøvini" í flestu førum máttu víkja fyri stórveldapolitikkinum. Tey einastu "fólkin", ið fingtu egin ríki, vóru Póland, Chekkoslovakia og tey trý Baltalondini Estland, Lettland og Litavia. Hini "fólkin" máttu lata sær lynda við serligum minnilutaskipanum, ætlaðum at verja tey móti yvirgangi frá stjórnunum í teimum ríkjum, tey endaðu í. Hendan minnilutaverja varð staðfest í teimum ymisku friðaravtalunum, ið Fólkasamgongan skuldi hava eftirlit við. Í hesum avtalum varð dentur lagdur á verju av máli og øðrum mentunareyðkennum hjá hesum fólki, ið nú endaðu sum minnilutar. At hesi nýstovnaðu ríkin í roynd og veru høvdu fleiri fólk innan síni

¹⁴ Michla Pomerance: *Self-Determination in Law and Practice*, Martinus Nijhoff Publishers, 1982. Antonio Cassese: *Self-Determination of Peoples*, Cambridge University Press, 1995.

¹⁵ Hansara egni uttanríkisráðharri, Robert Lansing, hevði ikki nóg gott at siga um ætlanirnar hjá Wilson, sum hann skýrði "dangerous to peace and stability" og legði afturat: "The phrase is simply loaded with dynamite. It will raise hopes which can never be realized", R. Lansing: *The Peace Negotiations – A Personal Narrative*, 1921. Her tikið eftir Cassese, nota 14.

landamørk, og at tað ikki gekk so væl við minnilutaverjunum av hinum fólkunum, ið endaðu sum minnilutar, er eitt annað mál.

Víst hevur verið á¹⁶, at í tíðarskeiðinum 1919 – 1945 varð hugtakið fólk brúkt í fimm ymiskum týðningum í sambandi við politisku grundregluna um sjálvsavgerðarrætt: eitt fólk, ið burturav búði í einum ríki, har eitt annað fólk hevði valdið (dømi: írar fyrri 1920); fólk, ið búleikaðust sum minnilutar í fleiri londum, uttan at hava nakað land fyrri seg sjálvan (dømi: póllakkar í Russlandi fyrri 1919); fólk, sum búði sum minniluti í einum landi, men sum metti seg sum partur av fólkinum í einum grannalandi (dømi: ungarar í Rumenia); fólk, ið var spjatt millum fleiri ríki (dømi: týskarar í fleiri evropeiskum ríkjum), og fólk, ið vóru meiriluti í einum landaøki undir fremmandum yvirræði (dømi: hjálandafólk).

Seinni heimsbardagi og Sameindu tjóðirnar

Longu meðan seinni heimsbardagi leikaði sum harðast, kunngjórdu Stórabretland og USA, at fremjan av sjálvsavgerðarrættinum skuldi vera eitt av endamállum, tá skil skuldi fáast á eftir loknan bardaga. Hendan stevnan varð avrádd av Roosevelt og Churchill í Atlantsyvirlysingini tann 14. august 1941¹⁷. Hvat var tað fyrri fólk, ið nú skuldu sleppa frammat og fáa sín sjálvsavgerðarrætt útintan? Churchill ivaðist ið hvussu er ikki. Í einari talu í undirhúsinum tann 9. september 1941 boðaði hann frá, at grundreglan um sjálvsavgerðarrætt einans miðaði ímóti at endurreisa fullveldið, sjálvsavgerðarrættin og tjóðskaparlívið hjá teimum statum og tjóðum í Evropa, sum nú vóru undir "the Nazi yoke"¹⁸.

Fyrireikingarnar til tann nýggja heimsstovnin, ið skuldi avloysa Fólkasamgonguna eftir bardagalok, byrjaðu í Dumbarton Oaks í 1944, og

¹⁶ Karl Josef Partsch: "Fundamental Principles of Human Rights: Self-Determination, Equality and Non-Discrimination", her tikið eftir Hurst Hannum: *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination. The Accommodation of Conflicting Rights*, University of Pennsylvania Press, 1990.

¹⁷ Joint Statement by President Roosevelt and Prime Minister Churchill, August 14, 1941, har átta grundreglur verða settar fram við tí endamáli at skapa heiminum eina betri framtíð. Regla eitt sigur, at "they desire to see no territorial changes that do not accord with the freely expressed wishes of the peoples concerned" og regla tvey, at "they respect the right of all peoples to choose the form of government under which they will live; and they wish to see sovereign rights and self government restored to those who have been forcibly deprived of them".

¹⁸ Her tikið eftir Cassese, nota 14.

endaligu reglurnar vórðu samtyktar í San Francisco í apríl – juni 1945. Stovningarsáttmáli Sameindu tjóða, sum varð undirskrivaður tann 26. juni 1945, og kom í gildi tann 24. oktober sama ár, er tann fyrsti altjóða sáttmáli, ið staðfestir sjálvsavgerðarrætt fólkanna.

Aðalendamál ST eru sambært 1. grein í stovningarsáttmálanum at upphalda altjóða friði og trygd, at menna vinarligt samskipti tjóða millum við grundarlagi í virðing fyri javnrætti fólka millum og sjálvsavgerðarrætti teirra,¹⁹ umframt at taka onnur hóskaði stig at tryggja heimsfriðin og fáa í lag altjóða samstarv um loysn av altjóða trupulleikum.

Undir fyrireikingunum av sáttmálanum varð gjørt vart við, at tað kundi vera vandamikið at byggja vinarlag tjóða millum á sjálvsavgerðarrætt hjá fólki, sum eisini týðir uppá, at vanlig fatan var, at hugtøkini fólk og tjóð ikki høvdu somu merking²⁰. Nevndin, ið arbeiðdi við orðingunum av sáttmálanum, fekk til vega eina frágreiðing um merkingina av ávísimum orðum, ið vóru mett av stórum týðningi, m.a. orðunum ”state”, ”nation” og ”people”. Tey vórðu lýst á hendan hátt.²¹

State: The word ”state” is used to indicate a definite political entity.

Nation: The word ”nation” is used ... for the most part in a broad and non-political sense. In this non-political usage ”nation” would seem preferable to ”state” since the word ”nation” is broad and general enough to include colonies, mandates, protectorates, and quasi-states as well as states. It also has a poetical flavour that is lacking in the word ”state”.

People(s): No difficulty appears to arise from the use of the word ”peoples” whenever the idea of ”all mankind” or ”all human beings” is to be emphasized. The word ”peoples” thus occurs only in the Preamble, in Article 1, paragraph 2, and in the old Article 58, outlining the purposes of the Economic and Social Council²². The question was raised in the Co-ordination Committee as to whether the juxtaposition of ”friendly relations

¹⁹ Á enskum: ”To develop friendly relations among *nations* based on respect for the principle of equal rights and self-determination of *peoples*...” (tant her).

²⁰ Ein lýsing av forarbeiðunum til grein 1 í ST sáttmálanum er at finna í The Right to Self-Determination, Study prepared by Aureliu Cristescu, United Nations, 1981.

²¹ Cristescu, nota 20.

²² Grein 55 í endaliga sáttmálanum, har eisini hugtakið ”self-determination of peoples” kemur fyrri.

among nations” and ”self-determination of peoples” is proper. There appears to be no difficulty in this juxtaposition since ”nations” is used in the sense of all political entities, states and non-states, whereas ”peoples” refers to groups of human beings who may, or may not, comprise states or nations.

Cristescu leggur dent á at finna fram til eina skilmarking av hugtakinum ”people(s)”, ið hevur so stóran týdning í ST stovningarsáttmálanum og seinni ST sáttmálum og samtyktum. Hann heldur tað kortini vera nyttuleyst, og enntá skeivt, at rokna við, at semja skal kunna verða fingin um eina skilmarking, ið fær almenna undirtøku og kann verða nýtt í øllum altjóða viðurskiftum. Hann heldur, at nøkur avgerandi eyðkenni eiga at verða havd í huga í hvørjum serstøkum føri, tá tað er neyðugt at gera av, um ein ávís fólkaeind kann sigast at vera eitt fólk, ið er ført fyri at njóta og útinna rættin til sjálvsavgerðar. Cristescu kemur til hesa niðurstøðu:

- (a) The term ”people” denotes a social entity possessing a clear identity and its own characteristics;
- (b) It implies a relationship with a territory, even if the people in question has been wrongfully expelled from it and artificially replaced by another population;
- (c) A people should not be confused with ethnic, religious or linguistic minorities, whose existence and rights are recognized in article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights²³.

Avriggingin av hjálandaveldinum

Hvørji vóru nú tey fólk, ið komu at njóta ágóðarnar av virkseimi Sameindu tjóða? Ta stuttu tíð, tað eydnaðist Fólkasamgonguni at virka nøkulunda til munar, vóru tað fyrst og fremst tjóðskaparligir og aðrir minnilutar í Evropa, ið roynt varð at verja við trygdarreglum í teimum friðaravtalunum, ið gjørdir vórðu undir yvirumsjón av Fólkasamgonguni.

²³ Grein 27 er soljóðandi: ”Í ríkjum, har sum tjóðskaparligir, átrúnaðarligir og másligir minnilutar eru, má teimum, ið hoyra slíkum minnilutum til, ikki verða noktaður rættur til í felag við aðrar limir í bólki sínum at njóta mentan sína, at játta og inna trúgv sína ella at nýta sítt egið tungumál”. Teir báðir ST semingarnir frá 1966 um ávikavist borgaralig og stjórn mátalig rættindi og búskapar-, almanna- og mentanarrættindi eru til skjals á enskum og í føroyskari týðing í Heimsyvirlýsing Sameindu tjóða um mannarættindi fimti ár, Amnesty International, Føroya deild, 1998.

Gongdin í Sameindu tjóðunum gjørdist heilt øðrvísi enn ið hvussu er tey stóru vestanveldini høvdu roknað við. Trý politisk sjónarmið gjørdur seg sum frá leið galdandi um tulatingina og útinningina í verki av teimum tveimum grundreglunum í grein 1, stk. 2 í ST sáttmálanum um ávikavist vinarlig viðurskifti tjóðanna millum og sjálvsavgerðarrætti fólkanna.

Sosialistisku londini lögdu áherðslu á avkolonisering, og í hesum fingur tey sum vera man undirtøku frá londunum í triðja heiminum. Vestanveldini hinumegin, sum ímillum sín taldu fremstu koloniveldini, førdu fram, at grein 1 í ST stovningarsáttmálanum einans var at skilja sum eitt óbindandi stevnumið fyri virkið hjá ST. Sum kunnugt sigraði fyrra sjónarmiðið, men tað vísti seg skjótt, at tey fólk, ið sambært sjálvsavgerðarrættinum skuldu havt krav um tjóðarfrælsi, fingur ógviliga ymiskar sømdir.

Tað vóru einans 51 lond, ið gjørdust stovnandi limir í ST. Tá sekstíarini vóru at enda, vóru limalondini uml. 130, og av hesum vóru eini 40 fyrrverandi hjáland²⁴. Men fá, fyri ikki at siga eingi, av hesum "nýlondum" vórðu stovnað við atliti at fólksins ynskjum, skilt á tann hátt, at hvørt fólk fekk sítt ríki. Tey meira ella minni tilvildarligu hjálandamørk, ið vóru sett av gomlu hjálandaveldunum í Evropa, gjørdust eisini mørk millum nýggju londini, hóast úrslitið í flestu førum varð, at londini gjørdust fleirtjóðaríki, ella at fólk meira og minni tilvildarliga vórðu lutað sundur millum fleiri ríki. Hetta sæst eina best við at hyggja at teimum mongu snórabeinu landamørkunum í Afrika²⁵.

Tey fólkin, ið ikki vóru so "heppin" at kunna grunda síni tjóðarkrøv á hjálandastøðu, fingur lítla og onga undirtøku frá Sameindu tjóðunum. Sovjetsamveldið og vestanveldini høvdu ongan áhuga í at stuðla uppundir fólkrøv um frælsi, tá tað ráddi um fólk innan teirra egnu ríkismørk, og tað sama gjørdi seg galdandi fyri USA, ið hevði ein hóp av indianskum fólki á sínum landaøki. Ein roynd at verja hendan sjónska ójavna millum hjálandafólk og onnur fólk var tann sonevnda "salt-water theory", ið setti

²⁴ Peter Malanczuk: Akehurst's Modern Introduction to International Law, Routledge, 1997.

²⁵ Tey nýstovnaðu ríkin í Afrika tóku undir við at varðveita hesi landamørk, sí Charter of the Organization of African Unity samtykt í 1963, Art. II(1), ið m.a. staðfesti "the territorial integrity" hjá limalondunum.

fram tað sjónarmiðið, at sjógvur mátti vera millum miðveldið og tað fólkið, ið kravdi sjálvræði²⁶.

Gongdin í ST

Sum frá leið gjørdist munurin millum hjálandafólk og onnur fólk alt sjónskari í verki, hóast tær samtyktir, ið aðalfundur Sameindu tjóða gjørdi, og teir altjóða sáttmálar, ið samtyktir vórðu undir fyriskipan Sameindu tjóða, ikki altíð gjørdur mun í orðum.

Tann 14. og 15. desember 1960 samtykti aðalfundurin tvær týðningarmiklar yvirlýsingar um ávikavist frælsi til hjáland og fólk teirra og um fráboðanarskyldu sambært grein 73(e) í ST stovningarsáttmálanum²⁷.

Hóast samtykt 1514(XV) í yvirskriftini einans nevnr frælsi til hjáland og hjálandafólk, staðfestir hon sjálvsavgerðarrættin hjá øllum fólki, men leggur sum flestu aðrar ST samtyktir dent á, at tað er í stríð við ST sáttmálan at syndra landaøkið hjá einum ríki. Her verður sostatt óbeinleiðis gjørdur munur á teimum fólki, ið búgva samantvinnu við onnur fólk í sama ríki, og fólk, ið hava egið, vælavmarkað landaøki fyri seg sjálv.

Samtykt 1541(XV) umrøður beinleiðis umveldi, hvørs fólk ikki hava fingið fult sjálvræði, og setir upp vegleiðandi reglur fyri fráboðanir til ST sambært grein 73(e) í ST sáttmálanum. Grein 73 áleggur avvarðandi limalondum, ið hava ábyrgdina av hesum umveldum, at hjálpa teimum at fáa sjálvræði. Samtyktin leggur m.a. dent á, í hvønn mun hesi umveldi eru landafrøðiliga, etniskt og mentunarliga ymisk frá miðveldinum, júst nøkur av teimum eyðkennum, ið mynda eitt egið fólk.

Í 1966 vórðu teir báðir ST semingarnir um ávikavist borgaralig og stjórnsmálalig rættindi og um búskapar-, almanna- og mentanarrættindi samtyktir av ST aðalfundinum²⁸. Semingarnir hava eina einsljóðandi grein 1, hvørs 1. petti er soljóðandi: ”Allar tjóðir hava sjálvsavgerðarrætt. Við

²⁶ Sí Wm. Roger Louis: *Imperialism at Bay, The United States and the Decolonization of the British Empire, 1941-1945*, har sjónarmiðið verður skýrt ”the salt-water fallacy”.

²⁷ GA Res. 1514(XV): *Declaration on Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, 14. desember 1960, og GA Res. 1541(XV): *Principles which should guide Members in determining whether or not an Obligation exists to transmit the Information called for in Article 73(e) of the Charter of the United Nations*, 15. desember 1960.

²⁸ Sí notu 23. Semingarnir komu í gildi í 1976.

heimild í hesum rætti hava tær frítt at taka avgerð um stjórnarligu støðu sína og frælst at fremja búskapar-, almanna- og mentanarmenning sína”.

Fyrireikingarnar til sáttmálarnar byrjaðu longu í 1950, og ósemjan var stór millum luttakarlondini um, hvørt nøkur regla um sjálvsavgerðarrætt skuldi við í sáttmálarnar. Tað var aftur Sovjettsamveldið, ið heitast talaði fyri, men tó við tí fyrivarni, at rætturin bert skuldi galda fyri hjálandafólk. Vestanveldini, og tá serliga Stórabretland, Frakland og Belgia, ið høvdu mest at missa í hjálandahøpi, vóru ímóti. Endin var, at Sovjett, stuðlað av ”triðjaheimslandum” vann, men tó uttan at rætturin skuldi avmarkast til hjáland.

Grundað á forarbeiðini og orðalagið í grein 1 í ST stovningarsáttmálanum kemur Cassese til ta niðurstøðu, at greinin fevnir um (1) alt fólk ið í sjálvstøðugum ríkjum við fullveldi, (2) alt fólk ið í umveldum, ið ikki hava vunnið fult sjálvvæði og (3) fólk, ið liva undir fremmandum hertøkuvaldi²⁹.

ST aðalfundurin samtykti í 1970 eina yvirlýsing um vinarlig viðurskifti og samstarv ríkja millum³⁰. Meðan samtykt 1541(XV) leggur høvuðsdentin á hjálandafólk, fevnir samtykt 2625(XXV) nógv víðari og setir upp ávísar grundreglur fyri samskifti ríkja millum við tí høvuðsendamáli at styrkja og varðveita altjóða frið³¹. Hesar grundreglur eru (a) grundreglan um, at øll ríki skulu halda seg frá at seta fram hóttanir ella brúka vald til skaða fyri landaøkið ella frælsið hjá nøkrum ríki, (b) grundreglan um skyldu til ikki at leggja seg út innanhýsisviðurskiftini hjá nøkrum ríki, (c) grundreglan um javnrættindi og sjálvsavgerðarrætt tjóðanna og (d) grundreglan um javnstøðu fullveldisríkja.

Samtyktin endurtekur rættin hjá øllum fólkum at taka avgerð um síni viðurskifti og áleggur øllum ríkjum skyldu at virka fyri, at rætturin verður framdur í verki. Samtyktin leggur somuleiðis dent á, at landaøkið hjá einum hjálandi og einum ósjálvstøðugum umveldi hevur serliga støðu samanborið við økið hjá miðveldinum og skal varðveita hesa støðu, inntil sjálvsavgerðarrætturin er framdur.

²⁹ Cassese, nota 14.

³⁰ Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-Operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations. GA Res. 2625(XXV), 24. oktober 1970.

³¹ Sí Pomerance notu 14 og Patrick Thornberry: International Law and the Rights of Minorities, Clarendon Press, 1991.

Felagsskapurin fyri trygd og samstarvi í Evropa OSCE

Gongdin í Sameindu tjóðunum gjørdist tann, at tað serstakliga vóru hjálandafólkini, ið vórðu stuðlað í stríðnum at vinna sær frælsi frá miðveldunum og at stovna egin ríki, meðan einki varð gjørt fyri tey fólk, ið búleikaðust á sama øki sum meirilutafólkið. So hvørt sum hjálandini gjørdust egin ríki, varð so at siga bundið fyri krøvunum hjá teimum mongu minnilutafólkunum í teimum nýstovnaðu ríkjunum. Hendan gongdin setti í roynd og veru mark millum tvey ”sløg” av fólki, hjálandafólkini og øll hini.

Tann 1. august 1975 samtyktu umboð fyri 35 lond í Evropa umframt USA og Kanada Helsingforskjalið um samstarv og trygd millum londini³². Ein partur av Helsingforskjalinum er ein yvirlýsing um tær grundreglur, ið skulu galda fyri viðurskiftini landanna millum.

Grundregla VIII er soljóðandi:

”Tey luttakandi ríkin fara at virða javnrættindi tjóðanna og sjálvsavgerðarrætt teirra, fara altíð at bera seg at samsvarandi endamálunum og grundreglunum í stovningarsáttmála Sameindu tjóða og viðkomandi reglum í altjóðarætti, teimum íroknaðum, sum viðvíkja verju av landaøkjum ríkjanna.

Við heimild í grundregluni um javnrættindi tjóðanna og sjálvsavgerðarrætti teirra hava allar tjóðir altíð rætt til, í fullum frælsi, tá tær vilja og sum tær ynskja tað, at taka avgerð um sína innaru og ytru politisku støðu, uttan uppílegging uttaneftir og eftir egnum ynski at fremja politisku, búskapar-, almanna- og mentanarmenning sína.

Luttakandi ríkin endurvátta alheimstýðningin tað hevur fyri menningina av vinarligum viðurskiftum teirra millum og millum øll lond, at javnrættindi tjóðanna og sjálvsavgerðarrættur teirra verða virð og útint til muns.”

Her hava vit eina samtykt, har øll evropeisk ríki váttu, at ”...allar tjóðir altíð hava rætt til ... tá tær vilja tað ... at taka avgerð um sína ... politisku støðu”.

³² Final Act of the Conference on Security and Co-Operation in Europe. Felagsskapurin OSCE (upprunliga CSCE) byrjaði sum ein røð av meira og minni óformligum fundum um trygdarspurningar og onnur mál av týðningi fyri frið og samstarv, heruppi sínámillum vápnaeftirlit. Í 1996 vóru limalondini 55, teirra millum øll evropeisk lond, USA, Kanada og fimm fyrverandi sovjetisk lýðveldi.

Her skuldi eingin munur verið á fólkkum, og samtyktin kann ið hvussu er ikki vera ætlað til verju av hjálandafólkkum. At tílík funnust í Evropa í 1979, høvdu stjórnirnar í Evropa neyvan váttað. Men hesin eftir orðaljóðinum at døma óavmarkaði og ævigi rættur, verður kortini reiðiliga skerdur, tá tann tronga skilmarkingin av hugtakinum fólk, ið OSCE londini tykjast samd um, verður havd í huga. Sambært Cassese sæst av forarbeiðinum til samtyktina, at semja var um, at tjóðskaparligir minnilutar skuldu ikki njóta nakran sjálvsavgerðarrætt, og at einans alt fólk ið í fullveldisríkjum skuldu hava hendan rættin³³.

At hetta eisini tykist at vera almenni politikkurin hjá Evropeiska Samveldinum sæst av stóðuni hjá hesum londunum til gongdina í Jugoslavia. Í september 1991 samtyktu ES londini at seta eina gerðarnevnd av framstandandi altjóða lögfrøðingum at taka avgerðir í ósemjum, ið vórðu lagdar fyri nevndina og at ráðgeva felagsskapinum í lögfrøðiligum ivamálum³⁴.

Í januar 1992 svaraði nevndin soljóðandi spurningi frá serbisku stjórnini: "Hevur serbiska fólk ið í Kroatia og Bosnia-Hersegovina sum eitt av fólkkunum í Jugoslavia sjálvsavgerðarrætt?". Nevndin svaraði, at hetta fólk ið hevði øll rættindi, ið altjóðarættur heimilaði minnilutum og etniskum bólkum, og at einstaklingar, ið hoyrdu til hesar minnilutar, høvdu rætt til at kjósa sær sín tjóðskap³⁵. Hetta svarið tykist meira enn løgið, tá havt verður í huga, at nevndin í grundgevingunum m.a. vísti til grein 1 í semingunum frá 1966, ið sum nevnt omanfyri júst er um rættindi hjá fólkkum, men leggur afturat, at "við heimild í hesum rætti kann einhvør einstaklingur velja at hoyra til einvønn etniskan, átrúnaðarligan ella málsligan bólk, sum hann ella hon ynskir"³⁶.

Eru føroyingar tjóð?

Hetta var spurningurin, ið svarast skuldi, og sum longu varð givið játtandi svar til í innganginum. Var tað tá neyðugt við øllum síðunum ímillum, og teimum fløkjum, ið roynt hevur verið at greiða, vónandi ikki heilt til fánýtis?

³³ Cassese, nota 14.

³⁴ Matthew C.R. Craven: The European Community Arbitration Commission on Yugoslavia, 1996.

³⁵ Opinion No. 2, 11. januar 1992.

³⁶ Sí grein 27 í 1966 seminginum, nota 23.

Hertil er at siga, at vit ofta hava lyndi at gloyma, at heimurin og teir trupulleikar, mong av heimsins fólkum hava at dragast við, mangan eru nógv fløktari, enn vit geva okkum far um. Harafturat kemur, at tað sjáldan ber til at finna einfald svør og einfaldar loysnir á grundleggjandi ósemjum tjóða og ríkja millum. Tað, sum júst nú hendir í støðum sum Jugoslavia, Tetjenia og Ísrael fyri bert at nevna hesi dømi av mongum, átti at mint okkum á hetta.

Tað er eisini ein álvarslig misskiljing at halda, at allar súðir eru syftar, av tí at tað stendur í fjøld av altjóða sáttmálum og skjølum, at "allar tjóðir hava sjálvsavgerðarrætt". Tílikar orðingar mugu altíð lesast og skiljast í tí samanhangi, tær eru orðaðar í, og við fyriliti fyri søguligu og politisku gongdini, tær eru vorðnar til í.

Grundin til at tað hevur so stóran áhuga at gera av um ein ávísur einstaklingahópur er eitt fólk (tjóð) ella ein minniluti, er sjálvsagt tann, at altjóðarættur veitir fólkinum ávís rættindi, sum minnilutarnir ikki hava. Tað er serliga sjálvsavgerðarrætturin, ið ger munin. Og tá havt verður í huga, hvussu umstríddur hesin rætturin er, er ikki ilt at skilja, at nógvir minnilutabólkar vilja gera galdandi, at teir standa mát sum fólk.

Tá spurningurin um føroyingar eru egin tjóð skal verða svaraður, mugu hesi viðurskifti verða havd í huga. Tey grundleggjandi tjóðareyðkennini sambært altjóðarætti eru, sum nevnt omanfyri, serstakt landaøki, egið mál og egin mentan eins og serstøk søga. Harafturat kemur tað subjektiva kravið um ein felags vilja til at vera eitt egið fólk.

Hyggja vit við hesum krøvum í huga at føroyska veruleikanum, verður støðan hendan:

- Føroyingar búgva á vælavmarkaðum landaøki, fjart frá restini av tí ríki, vit eru partur av.
- Løgfrøðiliga hava Føroyar fyrndargamla serstøðu og hava ongantíð havt fulla lógareind við Danmark.
- Umsitingarlíga hava Føroyar altíð havt serstøðu í norska og seinni danska ríkinum.
- Politiskt er munurin Føroya og Danmarkar millum eyðsýndur, bæði hvat politiskum stovnum og floksbýti viðvíkur. Hóast føroyingar í háltannaðhundrad ár hava verið umboðaðir í danska lóggávutinginum, hava hesi umboð altíð verið vald annaðhvørt sum einstaklingar ella

- sum umboð fyri føroyskar politiskar flokkar og ikki fyri danskar flokkar.
- Búskaparliga hevur allar tíðir verið, og er framvegis, alstóru munur Føroya og Danmarkar millum.
 - Søguliga hava Føroyar heilt fram til byrjan av 19. øld havt meira til felags við Noregi enn við Danmark, og eisini í nýggjari tíð hevur søgugongdin verið ólík í londunum báðum.
 - Málsligi og mentunarligi skilnaðurin er eyðsýndur við ymiskum tungumálum og øðrum tjóðareyðkennum.
 - At føroyingar harumframt allar tíðir hava kent seg sum egið fólk og framvegis gera tað er ein sannroynd, sum eingin man ivast í.

Samanumtikið kann niðurstøðan tí ikki vera onnur, enn at føroyingar í fult mál lúka krøvini sambært altjóðarætti til at bera tjóðarheiti.

At føroyingar eru so hepnir at búgva fyri seg á so vælavmarkaðum landaøki er helst størsti fyrimunurin samanborið við mong onnur fólk, ið óivað lúka flestu av hinum treytunum eins væl og vit³⁷. Eitt nú kurdar, ið uttan iva eru eitt egið fólk, men búgva spjaddir millum fleiri ríki, hava neyvan stórar móguleikar at fáa síni krøv um egið ríki lokin. Sama er galdandi fyri mong fólk, ið búgva tætt saman við meirilutafólkinum í einum ríki og einki serstakt, avmarkað øki hava fyri seg sjálv.

Fortreytirnar um egið mál, mentan og søgu er neyvan neyðugt at viðgera. At tær eru loknar man tykjast eyðsæð. Tó skulu nøkur orð verða søgd um viljan til at vera og framvegis verða verandi eitt egið fólk. Renan legði sum nevnt omanfyri einans dent á hesa subjektivu treytina, sum vit kanska kunnu nevna tjóðarviljan³⁸, og sum Renan sammetti við eina dagliga fólkaatkvøðu. At føroyingar eins og flestøll fólk eru ósamdir um mangt og hvat er einki at siga til, men av og á kunnu kanska grundir vera at halda, at vit framvegis eru oyggjabúgvar heldur enn landsmenn.

Søguliga man tað vera nærum eindømi millum tjóðir, at so stór ósemja var millum føroyingar um eitt nú málið og tess frama, eins og flaggið fekk somu

³⁷ Føroyingar lúka enntá treytina um, at sjógvur skal vera millum seg og miðveldið (the salt-water theory), ein treyt, ið varð uppfunnin fyri at royna at grundgeva munin millum hjálandafólk handan hav og onnur fólk, men sum kortini ongantíð fekk serliga undirtøku.

³⁸ Her verður ikki hugsað um fólkaaviljan í teirri politisku, fólkaræðisligu merkingini, at meirilutin ræður, men heldur um ein samfeldan vilja til at vera ein tjóð, hóast alt sum skilur, og at gjalda tann prísinn tað kann kosta.

lagnu. At bygdir og oyggjar hava hug at draga til sín sum mest er bara natúrligt, men tá tað bar til í nógv ár hjá vælkendum politikara at halda uppá, at okkara landssjúkrahús var í Keypmannahavn og ikki í Tórshavn, og tá borgmeistari í meðalstórum býi uttan mótmæli fyri fáum árum síðani kundi siga alment, at hann heldur hevði farið til Danmarkar at søkja sær arbeiði enn koyrt tann hálva tíman til grannabýin, er tað ein spurningur, um vit í nóg stóran mun hava skilt, at tað kann kosta eitt sindur at vera tjóð. Her verður ikki hugsað um stríðið millum bý og bygd ella miðstaðarøki og útjaðara, tað er vælcent fyrbrigdi í øllum londum og heilt natúrligt, men hinvegin hava vit neyvan ráð at gloyma, at prísurin fyri samfelagið er størri í dag av ov stórum klandri, tí uppgávnar eru mangan so stórar og dýrar, at neyðugt er við størri samstarvshuga enn fyrr, tá hvør bygd kláraði tað mesta sjálv.

Hóast tað kanska hevur meira ímyndarligan týdning at tað eydnaðist at fáa egið pass fyri hálvthundrað árum síðani, eiga vit ikki heilt at gloyma at ímyndirnar eisini hava sín týdning sum tjóðareyðkenni. Tað er tí ikki heilt samsvarandi við viljan at verða verandi egin tjóð, at ein støðugt størri partur av fólkinum, og tá helst enntá ungfólkinum, sigst at kjósa sær annað pass, heldur enn at tola teir smámunarligu trupulleikarnar, ið sigast at standast av okkara egna passi.

At føroyingar eru egin tjóð merkir í altjóða høpi, at vit hava tjóðarrættindi, heruppi fyrst og fremst sjálvsavgerðarrætt. Hvat liggur í hesum og hvussu langt hesin rætturin røkkur er eitt annað mál, ið ikki verður viðgjørt á hesum sinni. Tað er nógv sagt og skrivað um hetta evnið, og helst er líka ilt at siga nógv við avgjördari vissu um hendan spurningin eins og um so mangar aðrar spurningar, tá ræður um altjóðarrætt.